

СЕКЦІЯ 1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Барановська О. В.,

УДК 371.311.1

канд. пед. наук, старш. наук. співроб.,
Інститут педагогіки Національної академії
педагогічних наук України, м. Київ

Барановська О. В. Індивідуалізація навчання як психолого-педагогічна проблема. *Стан освітнього процесу в умовах викликів сьогодення* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 12 лютого 2021 р). Дніпро : Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, 2021. С. 9 – 11.

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Одною з актуальних загроз на сучасному етапі є загострення небезпеки втрати унікальності кожної людини, її здатності обирати власну життєву траєкторію. Тому основною парадигмою сучасної освіти стала особистісно орієнтована парадигма, гуманізація та гуманітаризація навчання, які базуються на постулаті, що індивідуальність є головною цінністю суспільства. В Кронбергській декларації про перспективи процесів придбання і передавання знань на найближчі 25 років наведено деякі прогнози, одними з яких були: зростання ролі учнів в процесі набуття і передавання знань, включаючи процеси створення і поширення контенту; ролі індивідуалізації навчання учнів [1]. Вивчення історії педагогіки, а саме – навчально-виховних систем, заснованих на основах індивідуалізації навчання, просвітницької діяльності, життєві етапи видатних педагогів минулого дало можливість визначити базові принципи індивідуалізованого навчання. Основними здобутками педагогів минулого в ракурсі індивідуалізації навчання ми вважаємо наступні: Я.-А. Коменський (принцип природовідповідності, основи вікових та індивідуальних особливостей дітей, розвиток їхніх здібностей, потреб навчатися та самовдосконалюватися протягом життя); Ж.-Ж. Руссо, К. А. Гельвецій, Д. Дідро (врахування індивідуальних відмінностей дітей в процесі навчання і виховання, розвиток обдарувань); Д. Локк (удосконалення природних задатків та особливостей дитини); Й. Г. Песталоцці (розвиток природних здібностей дитини з урахуванням її індивідуальних і вікових особливостей, гармонія самим собою); А.-В. Дістерверг (узгодженість з людською природою і законами її розвитку, знання рівня розвитку учня); К. Ушинський (педагогіка як мистецтво виховання, обґрунтування ідеї народності та антропологічного підходу, формування категорійного апарату педагогіки як науки); Р. Штейнер, Вальдорфська педагогіка (ідеї вільного виховання і гуманістичної педагогіки, технологічна система створення максимальних умов для самопізнання і саморозвитку індивідуальності дитини); М. Монтесорі (методика вільного розвитку дитини, заснована на її індивідуальності); В. Сухомлинський (теорія природовідповідності навчання та виховання). Доробок педагогів-гуманістів поступово вплинув на зміну підходів до навчання

та виховання дітей і педагогічна наука підтвердила важливість гуманістичного підходу, де основним тезисом є те, що людина – головна цінність, мета і результат організації навчально-виховного процесу.

Нині усі напрямки гуманізації навчання містять в собі цю складову – індивідуальний розвиток дитини, плекання її особистості. В сучасній психології особистість вивчалася як системне утворення, про що свідчать праці відомих психологів: Г. Балл, Л. Виготський, Ю. Гільбух, Г. Костюк, С. Максименко, В. Моляко та ін. У сучасній педагогічній науці гуманістична освітня парадигма передбачає повну і завершену підготовку здобувача освіти до життя здебільшого через розвиток його індивідуальності та формування особистості (Барановська О., Бех І., Бондар С., Зязюн І., Кизенко В., Корсакова О., Кравчук О., Липова Л., Момот Л., Ничкало Н., Паламарчук В., Рибалка В. Савченко О., Трубачева С., Шелестова Л. та ін). Гуманістична парадигма навчання і виховання особистості перш за все спирається на індивідуальний підхід до неї, розглядає індивідуалізацію навчання як обов’язкову складову процесу навчання. Різноманітні співвідношення групових та індивідуальних форм організації навчальної діяльності учнів розглядають О. Барановська [2], О. Ярошенко та ін. [3]. Відзначимо, що поняття індивідуалізації та диференціації навчання розкриваються у багатьох педагогічних дослідженнях, а також дослідженнях на стику педагогіки та психології: А. Кірсанов, І. Осмолівська, В. Паламарчук, Є. Рабунський, Ф. Рафікова, О. Савченко, М. Скаткін, І. Смирнова, І. Унт, і багатьох інших.

З усієї різноманітності трактувань терміну “індивідуалізація” спільним є: урахування вікових, індивідуальних особливостей учнів, індивідуальний підхід, індивідуалізація навчальної діяльності учнів. У визначенні індивідуального підходу, запропонованому Є. Рабунським акцентується на тому, що індивідуальний підхід в навчальному процесі означає не тільки увагу до кожного учня, його творчої індивідуальності в умовах класно-урочної системи навчання, а й передбачає розумне поєднання фронтальних, групових та індивідуальних занять для підвищення якості навчання і розвитку кожного школяра. Реалізація індивідуального підходу включає не тільки особисту роботу з учнем, а й опосередкований вплив на нього через дитячий колектив, сім'ю. Зокрема, під індивідуалізацією навчання він розуміє особливу організацію навчального процесу в колективі класу, яка спрямована на здійснення вимог індивідуального підходу [4]. І. Осмолівська розглядає індивідуалізацію як граничний варіант диференціації, коли навчальний процес будується з урахуванням особливостей не груп, а кожного окремо взятого учня. Під диференціацією автор розуміє спосіб організації навчального процесу, за якого враховуються індивідуальні типологічні особливості особистості (здібності, інтереси, схильності, особливості інтелектуальної діяльності тощо [5]. І. Унт розглядає індивідуалізацію як облік в процесі навчання індивідуальних особливостей учнів у всіх його формах і методах, незалежно від того, які особливості і якою мірою враховуються. Під диференціацією же індивідуальні особливості учнів враховуються як властиві для певної групи учнів [6]. А. Кірсанов обґрунтовує думку, що індивідуальний підхід передбачає діяльність вчителя, а індивідуалізація навчання – і діяльність

вчителя, і діяльність учнів, причому на всіх етапах процесу навчання. Таким чином, принцип індивідуального підходу в навчанні розглядається як принцип індивідуалізації навчальної діяльності; індивідуальний підхід є складовою частиною індивідуалізації навчальної діяльності [7]. Зазначимо, що для учнів молодших класів кожний рік навчання – це серйозна віха в розвитку. Тож проблеми індивідуалізації навчання в умовах сучасних суспільних викликів загострюються та потребують уважного вивчення.

Список використаних джерел

1. Кронбергская декларация о будущем процессов приобретения и передачи знаний. *Высшее образование сегодня*. 2007. № 9. С. 74 – 79.
2. Барановська О. В. Впровадження сучасних форм організації навчального процесу в умовах профільного навчання. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2008. № 5. С. 44 – 47.
3. Ярошенко О. Г. Проблеми групової навчальної діяльності школярів: дидактико-методичний аспект. Київ : Станіца, 1999. 245 с.
4. Рабунский Е. С. Теория и практика реализации индивидуального подхода к школьникам в обучении : дис. ... д-ра пед. наук. Горький, 1988. 390 с.
5. Осмоловская И. Дидактические принципы дифференциации процесса обучения в общеобразовательной школе : дис. ... д-ра пед. наук. 2002. 314 с.
6. Унт И. Е. Индивидуализация и дифференциация обучения. Москва, 1990. 192 с.
7. Кирсанов А. А. Индивидуализация учебной деятельности школьников. Казань : Татар. кн. изд-во, 1980. 219 с.

Іотковська М. О.,

аспірант кафедри педагогіки вищої школи,
Державний вищий навчальний заклад "Донбаський
державний педагогічний університет", м. Слов'янськ

УДК 373.2

Іотковська М. О. Історіографія розвитку та становлення наукової діяльності кафедр дошкільної освіти: ретроспективний аналіз. *Стан освітнього процесу в умовах викликів сьогодення* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 12 лютого 2021 р). Дніпро : Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, 2021. С. 11 – 14.

ІСТОРИОГРАФІЯ РОЗВИТКУ ТА СТАНОВЛЕННЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КАФЕДР ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

В умовах реалізації нових стратегій розвитку вищої педагогічної освіти України джерелом збагачення теорії і практики науково-педагогічної діяльності кафедр дошкільної педагогіки є ґрунтовне переосмислення педагогічної спадщини й культурно-освітнього досвіду попередніх поколінь, адже об'єктивна